

August Varenius   Franciscus Meier

**Consideratio Theologica Tertia Actorum Jesu in horto ante apprehensionem sc.
Interprete Luca c. XXII. 43. 44. Angelicae Corroborationis Victoriosae
Colluctationis Intensioris Precationis Sanguinei Sudoris**

Rostochii: Kilius, 1666

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740047566>

Druck   Freier Zugang

RU theol. 14.Apr. 1666

Varenius, Aug. /16

CONSIDERATIO THEOLOGICA

Tertia

Actorum JESU in horto
ante apprehensionem

sc. Interprete Luca c. XXII. 43. 44.

ANGELICÆ CORROBORATIONIS
VICTORIOSÆ COLLUCTATIONIS
INTENSIORIS PRECATIONIS
SANGUINEI SUDORIS.

ipso DOMINO GLORIÆ CRUCIFIXO

vitam gratiamq; adspirante

PRÆSIDE

AUGUSTO VARENIO,

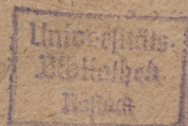
RESPONDENTE

FRANCISCO MEIERO, Herford Westph.

d. XIV. Apr. ab hor. 8. mat. in Auditorio Majori

reciproca collatione decentiq; mysteriis

veneratione publicanda.

ROSTOCHII,

Typis JOHANNIS KILII, Acad. Typogr. ANNO M.DC.LXVI.

1666

VIRIS

*Pl. Reverendo, Nobili, Clarissimis, Doctissimis Prudentissimis
& Spectatissimis Patronis, Promotoribus, ac Amicis meis
honoratissimis*

DN. M. FRANCISCO SCHRODERO,
Scholæ Herfordianæ quondam Rectori per multos annos
laudatissimo, jam verò ibidem apud Neapolitanos Symmystæ
ac Pastori fidelissimo,
Affini & Evergeræ ab ipsis incunabulis de me meritissimo,
ac parentis loco æternum colendo.

DN. HENRICO STEINMEJERO J. U. Li-
centiato excellentissimo, ac consultissimo, Practico
in patriâ famigeratissimo,
Affini ac Mæcenati meo honoratissimo, summoque
honore prosequendo.

DN. M. GOTSCHALCO à LAHR, Scholæ
Patriæ SubConrectori Dignissimo & Pereximio,
Affini itidem ac Fautori meo candidissimo, maximeque
honorando.

DN. JOHANNI Schwertfegern / Civi Patri-
tio apud Herfordienses floridissimo, & de Republ.
meritissimo, Avunculo,
Patrono, ac Cognato meo omni honoris & observantiæ
cultu devenerando

*Hæc primitias Exercitationum Academicarum
in æternum gratitudinis mnemosynon cum ar-
dentissimo omnigenæ prosperitatis voto offert,
consecratq.*

RESPONDENS.

KPINOMENON VI.

An in Christum nec inciderit infirmitas de se metuendi, nec dolendi? Neg.

§. 1.

ARianis olim ex passionis metu & ex infirmitate patiendi, concludentibus, Christum non fuisse in naturâ impassibilis Dei, quippe qui non fuerit in eâ potestatis securitate, quæ non timeret, nec in eâ spiritus incorruptione quæ non dolet: sed inferioris à Patre naturæ, & humane passionis trepidaverit metu, & ad corporalis pænæ congemuerit atrocitatem, & pro hac conclusione urgentibus, ac in impietatis suæ adjutorium rapientibus voces illas Servatoris in agoniâ auditas, quibus animam *ἐξέλυον* testatur, & calicem deprecatur, responsurus Hilarius Pictaviensis, cum ad argumentum Arianum: c. c. Verè metuens, verè dolens est inferioris à Patre naturæ. Christus fuit talis. E. Item: Qui metuit & dolet, non est in naturâ impassibilis Dei. Christus &c. E. (cujus utriusq; facilis solutio fuisset, ibi præviâ limitatione prædicati majoris sc. juxta illam naturam, in quâ metuit, dolet, concedendo totum argumentum: hinc præviâ limitatione subjeçti: Qui metuit & dolet sive ex ipsâ Unionis cum *ὁ ὅλος* necessitate, sive ex ipsâ satisfactoriæ exanitionis voluntate: priori modo concessâ majore, negando minorem: posteriori, concessâ minore negando majorem) simpliciter negando minorem, incidit in gravissimum errorem, quem thesi deinceps positâ tali defendere voluit: In Christum nec incidit infirmitas de se metuendi, nec dolendi.

§. 2. Italle l. 10. de Trin. p. 200. 204. 205. Passus quidem est Dominus Jesus, dum cæditur, dum crucifigitur: sed in corpus Domini irruens passio, nec non fuit passio, nec tamen naturam passionis exercuit. Fletus, sitis, esuritio ex nostrâ tantum consuetudine usurpata. Item: In hominem Christum, quamvis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio elevarer, afferebant quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis. Addidit simile de telo, cujus etsi natura

¶

sic vul-

Sic vulnerare, pungere, tamen ejus impetu non pungitur vel vulneratur aer, aqua, ignis, ubi telum transit. Argumentorum Hilarii facilis solutio. Non queritur de privilegio corporis Dominici, *possibile* ex hypothesi *hypostaticæ unionis* (quale, sc. potuerit hoc esse, jam, inde ab unione, per *ἡνωματιῶς* inhabitantem omnis Deitatis plenitudinem) sed de statu corporis Dominici actuali, ex hypothesi consilii talis admirandæ redemptionis, & suppositæ voluntariæ ac profundissimæ exinanitionis, in quo tunc fuit Servator, quando formidavit & sanguinem sudavit: quæ prout nec exercitiis particularibus *majestatis*, in ipsâ humilitate, nedum *majestati* in *exaltationis sublimitate*: ita multo minus *divinitati* erat opponenda, vel altera per alteram neganda. Solvitur inde argumentum Hilarii princeps ab *excellentiâ Corporis Dominici*, etsi totum dogma destruit unâ voce Prophetæ: *ΠΝ* 1. e. Verè dolores nostros bajulavit. Isa. LII. 4. 5.

§. 3. Nec meliora sunt, quæ pro Hilariis animæ Christi objecit Hilarius qualia (1) *Qui ab Apostolis terrorem mortis propellens, eos ad gloriam martyrii est adhortatus* (2) *monuit occisores corporis nō timendos* (3) *pro quo ad eū mori vita est.* (4) *qui potestati suæ libertate fuit moriturus, imò & cum voluntate & potestate reviviscendi, intra triduum.* (5) *nec formidavit mortem spiritus* (quippe sine luctu appetentis) *nec corporis* (imparibilis) *causa*; is ipse in mortis suæ sacramento nihil doluit, nec formidavit. Christus &c. E. Præterquam enim, quod invertatur rectius argumentum 1. 2. & 3. (cum illa ipsa immunitas à terrore in mortibus Martyrum, vel sanctorum debeat huius agonie Jesu, nostros illos pavores tunc sustinentis, & translatus in se vincentis, seu à nobis auferentis) in 5. (& ex parte 4. quatenus *autoritas* illa animam ponendi & resumendi, opponitur omni *passioni mortis*, & ipsi mortis crucis violentiæ, ita ut nullâ *crucifixionis* cautelitate: sed solâ *voluntatis* s. *potestate* dicatur *mortuus*) est ipsum *ἡνώμενον* & petitio principii, in 1. 2. 3. & 4. hypothesi falsa: sc. ex hypothesi dandæ in Christo *formidinis*, objectum illud *λυπηρόν* solâ *morte corporali* circumscribendum, ita ut *metus* nullus fuerit, nec *dolor* malipresentis, nedum *judicii divini*, *sensus infernalis supplicii*, ipsiusq; adeo *mortis spiritualis*: sed tantum *imminentis deinceps mortis corporalis*.

§. 4. Contra, Servator *ἡρώατο λυπηρόν ἀδημονεῖν, ἐνθαμβεῖται,*
fuit.

54.
fuit in *agonia*, sudavit *grumosum sanguinem*, insigni intervallo temporis ante *mortem*, imò post ipsam *derelictionem* proclamationem minus formidavit in *cruce*, mortuus cum autoritate & valido clamore, quàm in ipso *horto*. E. non mors corporalis abstracta, est illius *angoris & agonie* causa, quæ ipsa mors tam quoad *gradum autoritatis & temporis* imputanda morientis *Domini gloriæ* potestati, quàm quoad *eventum* seu *actum* ipsum crucifixioni. Act. II. 23. c. III. 15. Mirum autem, quomodo conveniant illa Hilarii, illi quod habet Canon. 33. in Matth. de *clamore Christi* contestantis *dissidium recedentis à se Verbi Dei*, etsi Lombard. l. 3. sent. d. 22. conciliaturus, de *secesione protectionis* explicat, & iterum, quomodo Calvinus l. 2. Instit. c. 16. ex Hilario probare conetur, *Christum inferni dolores expertum*, cum hic l. 10. de Trinitate, *stultum & ridiculum æstimaverit, dicere Christum inferni chaos timere*, quam Calvinus in Hilario citando confidentiam, *impudentiam* appellavit Bellarminus.

S. 5. Favet alicubi Hilarianismo Hieronymus, nec minus Theophylactus, quomodo Hieronymus in c. XXVI. Matth. causam mortis Christi agnoscit vix aliam, quàm in populo Judæorum, illâ nocte gravissimè peccaturo, ut sensus precum Christi sit: *Transseat à me calix i. e. fac ne illi me occidant: sed alij.* Ita Theophyl. *Vult transferri calicem, vel, ut homines monstret naturaliter deprecari mortem, vel quod noluit Judæos tam grave peccatum patrare, propter quod destrueretur templum, perderetur populus* Sed & ante utrumq; imò & longè ante Hilarium Origenes, licet comm. in Lucam defendat: *Jesum in horto lacrymabiliter conquerentem expressisse verba illa, Pater, si possibile, transeat calix!* tamen comm. in c. XXVI. Matthæi: *Multum, inquit, interest inter tristari & incipere tristari. Si ergo aliquis defendens passionem humanas Jesu, profert nobis, etiam ipsum tristatum fuisse Jesum, audiat, quoniam, qui tentatus est per omnia secundum similitudinem præter peccatum, hic non est tristatus tristitiâ passionis ipsius: sed factus est secundum humanam naturam tantum in ipso principio tristitiæ & pavoris. Nihil amplius tristitiæ vel pavoris passus est, nisi principium tantum. Nec enim scriptum est, quia pavit, vel tristatus est: sed quia cœpit pavere vel tristari.* Sic idem Origenes, illud: *Tristis est anima mea*, explicat de solo cœptu tristitiæ, sic ut non fuerit planè sine omni gustu tristitiæ: Quin formulæ Christi varias allegans expositiones, intelligit quidem *calicem passionis*: sed ut rationes

2

52
rationes deprecationis alleget, nonnisi, exitium Judæorum, prodicionem
Judæ, quomodo & Hilar. can. 31. in *Marth. Christum nihil, inquit, si-*
miuisse pro se: sed pro discipulis, quos præviderit negaturos, & explicat:
Transcat calix à me ad discipulos, ut sicut ego hilariter bibo: ita & illi: quo-
modo & l. alleg. excusat Petrum, velut qui biberit calicem, & non Deum
abnegaverit: sed hominem. Fallaciam illam causæ & dictionis (ac si sc. illud
ἡρξάμην, diceret solum mœroris cœptum, vero mœrori seu pavori
contradistinctum) ipsa vocabulorum & Græcismi talis evidentia,
(c. c. Salvator *Marth. IV. 17. ἡρξάμην κηρύσσειν*. Ergo non verè prædica-
vit: sed tantum in præconii gustu sublimitate conf. *Act. 1. 1. & c.*) ipsa
confirmatio Angelica, agonia, illud ἐκ τινέσδεσιν precum, illi grumi sudoris
sanguinei confusant, qui certè nō vanum pavendi, dolendi, simulacrum, s.
ostentamentum: sed dolorem realissimum describunt. Quin, si pavor
ille, mœror, angor, dolor, non nisi apparens & simulatus. E. & passio
(neq; enim talis concipitur in vivente nisi dolorifica) E. & redemptio ta-
lis, & sic per Hilarianissimum, dum medius terminus Hæreticorum Ca-
tholicus, etsi pro hæreticâ conclusione allegatus, abnegatur, & pro
conclusionē Catholicā tenendā erroneus, imō hæreticus, si pertina-
cia accederet, terminus medius, surrogatur, non solum non divinitatē
Christi consulitur: sed & crucis mysterium, ac illud ἀντίλυτρον magnā par-
te evacuat, & redditur κενὸν κήρυγμα, illud de passionibus Jesu in-
horto imprimis præconium. Et optandum quidem, retractatum ab
Hilario errorem prout Bonav. scribit, *Gulielmum Parisensem vidisse li-*
brum Hilarii in quo sententiam τὸ ἐκ τινέσδεσιν retractavit, quod & Chemni-
tius notat. or. de lect. patr. tribuens Hilario errorem in fundamentis:
sed retractationi factæ nulla certa lux præfulget.

KPINOMENON VII.

An in passionibus vel satisfactionibus Christi detur aliquod superva-
caneum, vel superfluum? Negatur.

S. 1. Passiones superfluas, & supervacaneas agnoscunt Cajeta-
nus & Bellarm. Ille opusc. Theol. tom. 1. tr. 9. Hic l. 1 de Indulg. c. 2.
prop. 3. 4. & c. 3. prop. 1. nec minùs Clement. c. unig. Extra vag. de
pœn. & remis ubi & illud de unius guttæ sanguinis ad placandam, infini-
tam Dei iram sufficiens, quod non εἰδικένως ab illis Autoribus de-
fendi.

fendi, ostendit scopus, & applicatio illius superflui Papistica, serin-
 fluxus in thesaurum indulgentiarum venialium, & venalium, in quem ta-
 men simul influant *passiones* Christi, Mariæ Virginis, & omnium Sancto-
 rum, plus, quàm peccata requirebant, pascorum, supererogationes.
 Circulus autem videri poterat, *passiones* Jesu solâ *sensitivâ* absolvere,
animam quiescentem, ipsum Jesum minùs, Martyrum quorundam *cruci-*
atibus perpeßum defendere, imò Christum Mediatorem secundum
solam humanitatem, & nullam *majestatis communicationem humanitatē*
factam asserere, & nihilominus de *unâ guttâ sanguinis* adeò conclamare,
 ita ut *infinitus* & inexhaustus sanguinis & satisfactionum Christi thesau-
 rum faciat illud *superfluum* influens in thesaurum Romanum, unde, pretiosis
 emtoribus, inprimis, & plenissimè in Jubilæis, dispensetur. Et postquam
 illâ *unâ guttâ abstractâ* tantum datur *superfluum*, nihilominus huic ad-
 dere velut *passionum Christi deficientium supplementum*, sanguinem
 Martyrum.

§. 2. Opponimus thesin: In *passionibus Christi*, quantum ad
 proportionem culpæ & *justitiæ divinæ*, juxta consilium Dei revelatum, nihil su-
 perfluum: nihil inquam, quod non ad plenariam satisfactionem, & *justitiæ*
infinite & *infiniteq;* læsæ placationem fuerit necessarium, vel, prout scriptura
 loquitur, *ὥς ὁ μέγας*. Urgemus ex scrutinio τῶν παθημάτων Prophetico
 1. Pet. I. II. Iaiam toto c. LIII. Davidem Pl. XII. 5. 6. XXII. 2. 15. 16. &
 seq. Urgemus: Omnia & singula τῶν παθημάτων, ipsas etiam circum-
 stantias passionales referri non solum ad τὸ μέλλοντα: sed etiam ad τὸ
 δέοντα & *ὥς ὁ μέγας* conf. Matth. XXVI. 54. Luc. XII. 31. c. XXIV.
 26. 46. Marci X. 32. Act. II. 23. c. IV. 28. Urgemus hypothesein sacrificii
 cruenti, in quo adeò copiosus sanguis requirebatur, ut Hippocrates
 etiam in puerperis sanis talem requirat sanguinem, ὃ πένον δὲ τὸ ἱερταῖον s.
 velut victimæ. Urgemus ἐνδεξιν, *Justitiæ Divinæ* in copioso sanguine Chri-
 sti Rom. III. 25. 26. (ad quæ etiâ pertinet sanguis vitæ qui profluxit de mor-
 tui latere, ut frustra hunc sanguinē, ob defectum vitæ naturalis meritori-
 um negent quidam scriptores Pontificii,) Urgemus rectè à Bell. concess-
 sum: *Gravitas offensionis mensuram accipit à dignitate personæ læsæ*. At
 hæc tota SS. Trinitas infinite læsa. Frustra hic opponitur (1) quod Me-
 ritum Christi transcendat culpam Rom. V. 15. Resp. I. N. C. E. & *justitiæ*
divinam.

divinam, & demensum satisfactionis infinitæ, ita ut hujus respectu detur superfluum 2. Posito tali superfluo, unde probatur, influxus indulgentiarum in sacculum Ecclesiæ Romanæ? Frostra opponitur (2) Non omnibus applicari, & pluribus mundis sufficere. Resp. A. sufficientiâ ex hypothesi ampliori possibili ad superfluum non V. C. Sufficit quod verè & serio impensum etiam illis quibus ultimo non applicatur. Neque verò quæstio hîc de potentiâ & sufficientiâ abstractâ: sed ad institutionē divinam, ad sapientiam, ad redemptionem plenariam ad voluntatem revelatam relatâ.

S. 3. Notamus hîc, quomodo Sociniani ab unâ guttâ sufficiente argumentantur ad Deum crudelem: ita illi scriptores Pontificii ab unâ guttâ ad ingens superfluum. Contra rectè Augustinus supra monuit, nostræ miseriæ sanandæ alium modum, quàm redemptionis per talem copiosum & vel grumosum sanguinem convenientiorem non fuisse, nec esse oportuisse. Pulchrè idem: Medicina hominum, quâ Filius Dei hominem assumpsit, & in Deo humana perpeffus est, tanta est, quanta non potest cogitari. Quæ enim superbia sanari potest, si humilitate filii Dei non sanatur? Quæ avaritia, si non paupertate filii Dei? Quæ iracundia, si non patientiâ? Quæ impietas, si non charitate filii Dei? Erigat spem suam genus humanum, recognoscat naturam suam & videat, quantum locum habeat in operibus Dei. O medicinam omnibus consulentem! Quis de se desperet, pro quo tam humilis esse voluit Filius Dei? Nec minus Leo M. serm. de nat. Christi: Verax misericordia, cum ad reparandum genus humanum ineffabiliter multa ei suppeterent, hanc potissimum consulendi viam elegit, qua ad destruendum opus Diaboli non virtute uteretur POTENTIÆ: sed ratione JUSTITIÆ. Benè quoque Ath. serm. cont. Arian. monet, magis admirationi esse debere, cur qui ab aliis mortem depelleret, corpus suum affligi permiserit. Sed ille ea de causa venerat, ut corpore pateretur, & ut in eum quidem omnes illæ contumeliæ cæteræq; indignitates, inferrentur: cæterum sic, ut simul per eum, ne deinceps attingerent humanum genus, abolerentur, & ut prout ipsius caro impatibilis immortalisq; est reddita, ita homines cæteri in æternum incorruptibiles velut templa Verbi permanerent. Ad illam sc. proportionem potius passionum Christi in relatione ad (1) singulas peccatorum species, gradus, modos, circumstantias (2) ad ipsas penas debitas e. c. pavorem nostrum, metum mortis æternæ, damnationem, desperationem, (3) ad ipsam impunitatem & præmia, quæ debemus satisfactioni dolorosæ & merito Jesu

Jesu Christi respiciendum, & quomodo, ut à debitis pœnis liberaremur, & indebita prœmia consequeremur, post *imputationem* realissimam, pro *singulis illis nostris delictis*, horumq; gradibus, juxta æstimum infinitæ justitiæ, certâ quadam *correspondentiâ* fuerit non una gutta, vel grumus sanguinis; sed toto illo *systemate passionis & copiosi sanguinis* satisfaciendū? quomodo vicario pavore, imò sensu infernalis desperationis pro nobis solvendum, & sic *pari proportionem* immunitatis ab omnibus illis *contumeliis & pœnis* privilegium & donativum bonorum oppositorū illis malis fuerit acquirendum? reverenter juxta voluntatem Dei revelatum erat cogitandum, quin exinde, quod ad expiationem opus fuerit, ut ipse Dei Filius in tot acerbissimos cruciatus sese dimitteret, quàm abominanda in oculis Dei res sit peccatum, potius erat agnoscendum, quàm de una guttâ & *supervacaneo* ἄρα γε & ἦς hic rhetoricandum. Concludimus: Omnia & singula *παθήματα* Servatoris, jam inde à conceptione ad novissimam crucis, imò omnia & singula illorum *ἐκτενώματα* s. circumstantia, juxta *justitiam & sapientiam* Dei revelatam, ad satisfactionem plenariam infinitæ læsæ justitiæ præstandam fuerunt *requisita*, & usq; adeò necessaria, ut e. c. nullus in cruce *clavus*, nullus in sudore sanguineo grumus fuerit supervacaneus s. ad redemptionem generis humani non impendendus: sed omnis in æterno illo redemptionis consilio & requisitus fuit, & impensus.

KPINOMENON VIII.

Andolores in illâ agonia fuerint solius corporis & facultatis animæ
inferioris, ipsâ animâ rationali quiescente, imò ipso Deo ni-
hil hîc contribuyente? Neg.

S. 1. Si quærat ex Pontificiis, quomodo Christus *expaverit, contristatus, in agoniâ sanguinem sudaverit, Calicem deprecatus fuerit, nihil hujus fugæ, pavoris & voti transituri calicis ad animam & voluntatem rationalem referunt: sed totum illud ad affectum, quem vocant, sensualitatis, secundum quem refugerit, quod secundum affectum rationis, ipsamq; voluntatem divinam voluerit sc. pati & mori. Ita Liranius: In superiori parte mansit voluntatis promittitudo, in inferiore, anxietas & fuga, nec ex illâ parte animæ in hanc factus tunc est influxus, juxta quem Liranius: *agonia illa, in quâ Christus cæternus ego prætor, sudavit sanguinem non sue-**

non fuerit nisi reluctatio sensualitatis, mortem horrentis, & rationis hanc acceptantis, quia virtute divinâ quælibet pars permittebatur agere & pati, quod erat sibi proprium. Ita Janſenius, juxta quem Chriſtus non verè contriſtatus nec ſecundùm voluntatem rationalem ullo modo deprecatus fuerit calicem, quippe quæ nullo modo diverſa à voluntate Dei: ſed ſaltem juxta carnem ſ. ſenſitivam inferiorem habuerit aliquod naturale deſiderium, ut tranſfret calix, imò nec fuerit illa Chriſti Oratio: ſed ſolùm quædam infirmitatis, carnis & hujus deſiderii declaratio. Ita Maldonatus, cui placet diſtinctio inter *ωρεπάδειος* & *πάθος* ſic ut illa concedatur, animâ quieſcente: unde ad quæſtionem: Qui fieri potuerit, ut Chriſtus cum beatus fuerit, triſtitiâ habuerit? reſpondetur: in ſuperiore animæ parte fuiſſe beatitudinem: in inferiore, quæ in corpore eſt, triſtitiâ. Ita Bellarminus, juxta quem non quidem averterit cogitationes à morte imminente: ſed potiùs de indiſtriâ deſiſſerit mentem in omnia tormenta impendentia, ſic tamen, ut in ſuperiori parte fuerit non niſi gaudium, & ex ſuſpenſione influxus gaudiî de parte ſuperiori in inferiorem, omnis ille voluntarius pavor & mæror.

§. 2. Opponimus illis has theſes 1. Chriſtus in horto verè fuit precator, & illa Oratio, ſtriſtè proprièq; ſic dicta precatio. Probatur (1) ex clariffimâ literâ: Poſitus in agoniâ *ἐκτενέστερον ὡρῶν χυτο*. (2) ex ipſâ precum ſubſtantiâ, ad quam pertinet (α) expreſſio nominalis invocati (PATER) item (β) ipſa petitio hypothetica ſc. calicis ſive tranſitio ſive bibitio (γ) fundamentum ſc. divina poteſtas & divina voluntas (ἐ δύνανται & ἐ δύνανται item: ἐ βούλει παρρηγομένη) (3) ex ipſâ precum ceremoniâ & hac tum reſp. quantitatis, quod ter, & quod *ἐκτενέστερον*, tum qualitatis, ratione τὴν γονυκαμψίας, tum *καὶ ὡς ὡς* (ἐς τὸν ὡς) ſ. genu flexionis & in ſaciem proſtrationis conf. de 1. Luc. XXII. 43. de 2. Matth. XXVI. 39. 42. 44. Marcus XIV. 35. 36. Luc. XXI. 42. de 3. Matth. XXVI. 38. 39. 44. Luc. XXII. 42. Opponimus theſin 2. Tota Chriſti humanitas, ipſa anima (ſalvâ facultatibus, eademq; ſine pugnâ, ſummâ conformitate) & adeo voluntas Chriſti humana relata ſimpliciter ad objectum *λυπηρὸν* e. c. tormenta, cruciatus, judicium Irati Dei, mortem æternam & corporalem, expavit, & naturaliter reſugit: & iterum tota voluntas humana intentâ in conſilium Patris & ſalutarem fructum paſſionis ac

nia ac mortis voluntati Patris propria q̄ divina, sese plenarie subjecit, & sic Obedientia Christi nihil vitii, defectus, aut inordinationis habuit.

§. 3. Probatur (1) ex ipsa precum veritate. Precatio autem seu oratio, juxta Thomam 2.2. qv. 83. art. 1. est *actus rationis practicae, voluntatis desiderium explicantis & ab alio aliquid postulantis*. E. desiderium transitus calicis pertinet ad affectū rationis. E. voluit ipsā voluntate rationali, ut transiret calix. Voluit adeo non bibere, sic tamen, ut ultimò dici non possit *non voluisse bibere*. (2) ex clarissimā mentione humanæ volūtatī & contra distinctione divinæ: **NON SICUT EGO VOLO**. Item: **NON VOLUNTAS MEA: sed TUA FIAT!** ex quo loco probata jam olim cōtra *Monothelitas* in VI. Syn. Oecum. humana, & duplex adeo in Christo voluntas (3) ex querelā Christi de anima circūcirca tristi, Matth. XXVI. 37. 38. de animā turbatā Joh. XII. 27. ut inepti sint, & Apollinaristis ac Monothelitis potius, quā veris Catholicis accensendi, qui illa loca de anima & voluntate humanā rationali intelligenda negant, & de solā sensitivā dolente explicant. Probatur 4. ex ipsā agoniā, intensione precum, sudore sanguineo, & in hoc, mentione *θεῶν βων* s. grumorum, quæ signa non absolventur dolore solius sensitivæ: sed ipsius inprimis laborantis animæ.

§. 4. Quod vel ex ipsiis Scholasticis, Thomas, Cajetanus, & post hos Sixtus Senensis agnovit vid. 1. p. 3. q. 46. art. 6. Cajet. in c. 13. Marci, Sixt. Senens. l. 6. annot. 164. sed & alii: *Christum suspensionem & subtractionem divini adjutorii, & consolationis passum esse* (quod certe non solo corporis sensu doloroso: sed animæ rationalis passione dolorosā absolvitur) concedunt: conf. Maldonatus, Janfenius in c. 27. Matth. Quia, si Christus in illā agoniā nunquam expertus est poenam damni, nedum sensus in ipsā animā rationali E. nec pavores & mærores nostrarum animarum in se transtulit, nec vicit. E. nec fuit *παρακλησὶς* & *παρηγορία*: nec est ὁ ἀπ' ἑαυτοῦ ὁ δυνάμει & οὐρανῶν τοῦ αἰῶνος ἡμῶν. Et sic ex fructu agnoscitur erroneum dogma Rom. XV. 4. Heb. IV. 15. 16. Concludimus nos: **Totus Christus**, (secundum solam totamq; humanitatem) *expavit, & calicem refugit*. **Totus Christus** (secundum ipsam totam humanitatem, diverso respectu) *de calice bibere voluit, & revera bibit*.

§. 5. Obii. 1. E. Christus non perfecte obedivit. Resp. Imò humana voluntas se divinæ in illā agoniā perfecte submisit: vid. sup. Obii. 2. E. in Christo duæ voluntates contrariæ. Resp. aliud, voluntatum contradictio, aliud distinctio & subordinatio. Utraq; hæc in Christo datur semper: illa nunquam. Contradictio est inter velle, & (eodem respectu) non velle: non, inter idem vel-

H

le, &

(diverso quodam respectu) non velle, inprimis, ubi volens, vult hoc non velle, quomodo, prout Servator volens cœpit expavescere, volens quoq; cœpit calicem fugere s. certo respectu non velle, sic tamen ut altero respectu ac ultimò idem verè voluerit & adeò passio illa Christi verè voluntaria, non involuntaria fuerit. Obij. 3. Christus semper beatus. E. anima ἀποθής Resp. Anima Christi tunc verè fuit ἐλεύπ. E. & voluntas. 2. Fuit tunc ἐλαττωμένος βραχύπ. π. ἁγ. Ἀγγέλου. Fuit tunc tempus exinanitionis, divinitas quasi quiescens. 3. A suspensione quadam voluntariâ & satisfactoriâ beatitudinis sensus, & gaudii præsentis, ad negationem status beatitudinis, ex vi unionis insolubilis, non V. C. Obij. 4. E. fuit diffidentia vel desperatio. Resp. Obstitit personalis unio, & quæ tunc peragebatur redemptio. Obij. 5. Voluntas rationalis poscens transire calicem, poposcerit impossibilia, & contra scientiam propriam. Resp. 1. Erat tunc anima Jesu in consternatione & perturbatione maximâ. Habebat se aliquando ad βραχύπ, ac si non esset cum divinitate unita, & extra scientiam decreti divini posita, unde illud: εἰ δύναται, εἰ βάλει: & iterum: πάντα σοι δυνατό, & rursus: εἰ οὐ δύναται, quæ omnia ostendunt quidem agoniam vehementissimam: sed & in illâ simul voluntatis de ipsâ consternatione & fugâ calicis naturalis victoriam. Observandum probè, in ipsâ hâc profundissimâ exinanitionis historiâ varios dari actus & gradus. Inde idem Christus in eadem humilitate, in eodem horto, cruce, in ipsâ morte, nunc edit signa maximæ infirmitatis: nunc fiducialis autoritatis, quæ ostendunt personam θεάνθρωπον & voluntariâ κένωσιν.

K P I N O M E N O N I X.

An calix ille passionis continuerit iudiciûm Dei irascentis, cruciatus infernales, & ipsam desertionis tentationem? An solum externa tormenta, crucem, mortem corporalem? Aff. prius.

§. 1. At id Bellarminus novam & inauditam appellavit impietatem l. 4. de Christian. c. 8. asserere sc. Christum apprehendisse tunc Deum, tanquam sibi iratum propter nos, comparuisse coram tribunali Dei, tanquam reum æternæ mortis, expertum severissimum iudiciûm irati Dei, dolores infernales, luctum cum desperatione. Concedit quidem, quod pertulerit Christus gravissimos dolores, imò, quod Deitas dereliquerit humanitatem in pœnis, & cum posset hanc eripere, noluerit, (ut sacrificium perficeretur, quo mundus redimendus erat) sed id non profectum à maledictione & irâ Dei. Ita Liranius, in calice non admittit nisi mortem acerbissimam, ex cuius sibi imminenti apprehensione orta illa ingens anxietas, prout ex hâc, sudor ille tinctus sanguine. Opponimus his (1.) illa terribilissimi terroris & mæ-

roris.

⁵⁹
 roris Christi vocabula λυπεῖσθαι, ἐκθαμβεῖσθαι, ἀδημονεῖν, (2.) querelā
 λυπῶν ψυχῆς, triplicatas preces, ceremonias genuum imo πρὸς ὅλου, totiusque
 corporis demissi, sudorem, sanguinem grumosum, agoniam, admissionem Angelī
 τοῦ ἐπιχρύοντος, clamorem Dei derelinentis, quæ & alia sive in simulacrum
 abeunt, sive id, quod posuimus in calice fuisse, ostendunt. Ob solam fugam
 mortis corporis & externorum cruciatuum, ad quos non solum non Stephanus
 vel Petrus: sed ne quidem ille, qui Tertulliano titulum argumentūq; dedit libri
 de coronā militis, trepidavit, sic ἀδημονεῖν Θεάνθρωπον, אֵל גִּבּוֹר & grumos
 sanguinis exsudare, jure merito parum consonum reputatur mysterio: neque ex
 aliā hypothesi processit in antiquitate ἀπάθεια, calicis illius passionis evacua-
 tio, ac parum decora contristationis Jesu, ipsiusq; Calicis, sudoris sanguinei, corro-
 borantis Angelī, interpretatio, quin totius aliquando textus in Lucā expunctio,
 quā ex illā Bellarmini & aliorum quorundam Pontificiorum, quibus adeo in-
 solubilis est una vel altera objectio Hilarii, qualis illa de Martyribus in morte
 exultantibus. Si enim non nisi mors corporis, argumentum pavoris, manet con-
 clusio Hilarii. E. Christus vel mortem non timuit, vel ipsis Martyribus infirmior fuit.
 Fatemur quidem nos, infirmiores his fuisse: sed sic, ut allegemus causam supe-
 riorem sc. (prout pulchrè Athanasius) quia ut homo omnes nostros pavores (qui
 non solum erant mortis corporalis: sed & æternæ, & spiritualis, & verè adeo
 internales) in se transfudit, & sic metum mortis abolito (quod πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις
 ἀληθῶς vocat) hominem adversus mortem (ipsam etiam infernalem) auda-
 cem reddidit, unde jam Apostoli aliq; Martyres tanti contemptores mortis, quia certi
 sese potius ad vitam transire, quā mortem sustinere, vid Ath, tom 1. p. 292. cont.
 Arian: Contra Bellarminus & cœteri quidam Pontificii: Potuit etiam Christus
 non timere: sed timuit, quia voluit, quia influxum gaudii ex parte superiore in infe-
 riorem suspendit, quia sensum non obstupefecit: quæ sicca nimis & indigna myste-
 rio, imò falsæ hypotheser. Nec V. C. Christus volens expavit. E. tantum quia
 voluit. Causa verior: quia Dominus in illum omnium nostrum peccata coniecit, quia
 pro nobis κατέπαυεν. Aliud est: Christus volens expavit: aliud: propter so-
 lam voluntatem. Omnis metus rationabilis est ex malo doloroso imminente,
 non ex solā metuentis voluntate.

§. 3. Licet autem Bellarmino opponere Bellarminum: Humanitas Chri-
 sti à Deo verè derelicta est in pœnis E. experta est, etsi ad βεγχύτι (& adeo non
 sicut impii cum desperatione) Deum iratum, & inferni sensum. Deus sanè
 neminem punit, nedum in pœnis derelinquit, nisi iratus. At Christum punivit &

impensis reliquit. E. Minor supra fuit Bellarm. Quam verè sc. Christus morbos & dolores nostros bajulavit, tam verè etiam propter peccata nostra attritus, vulneratus: (& quidem ab ipso patre fuit מרפא / quippe, qui חפץ רכאו f. voluit conterere illum) percussus fuit, & tam verè iratum Deum patrem est expertus. Atq; רכא &c. conf. Jes. LIII. 5. 10 Frustra excipitur Abrahami exemplum, qui sine signo iræ Filium voluerit mactare. Committitur enim fallacia causæ, & Elenchus comparatorum. Abrahamus id voluit ex solo mandato, unde ex contrario mandato, nec voluit, nec mactavit; At in Mesiâ valet illud Isaia: יהוה חפץ רכאו f. Dominus voluit atterere illum: unde? מפשעיו item מעונותיו i. e. propter iniquitates & prævaricationes nostras, quas sc. ipse Deus Pater הפגיע i. e. fecit adoriri illum f. imposuit illi, & quas adeo רכא f. verè non solum נשא f. portavit: sed etiam סבל f. bajulavit. Quin urgemus ipsam animam Christi דון f. positam in reatum (zum Schuldopfer) Isaia LIII. 9. 10. & Vulgatam in Act. II. 24. quæ legit solutus doloribus inferni, quam lectionem Bell. l. 4. de Christi animâ præfert Græcæ lectioni.

§. 4. Frustra obijciunt (1.) Scriptura salutem nostram tribuit sanguini Christi & morti corporali. Resp. non exclusivè (2.) Christus coram Pontifice & Præsede Romano non apprehendit iratum Deum, quin fuit impavidus confessor. Resp. (1) non sic apprehendit, ut apprehensio illa vicerit fiduciam & sensum Dei placandi. Resp. (2) Apprehensio illa habuit suos gradus & intervalla. Resp. (3) invertatur argumentum: E. non tam illa externa tormenta corporis, qualia passus est coram Cajaphâ & Pilato: quàm interna illa, quæ immediatè passus est ante adventum Jhuda in horto, & deinde post externa tormenta jam ferè absoluta, in cruce, quæ sc. passus est à judicio divino f. ab ipso Deo, fuerunt in illo, quem deprecabatur, calice. Obii. (3.) Nulla figura præcesserunt. Resp. Falsum illud exemplo Jobi, Davidis, Jonæ. Obii. 4. Si timere Deum est pœna infernalis. E. etiam datur in hac vitâ infernus. Resp. Nihil notius, quàm sanctos experiri infernum in hac vitâ: sed ita ut ab inducente reducantur 1. Sam. II. 6. & ab altero præserventur: impios hic inchoativè, post hanc vitam consummativè. Obii. (5.) Si Christus emisit verba desperantis, gravissimè peccavit. Resp. Si emisit per modum desperantis, sine luctâ, sine fiduciâ. Obii. (6.) Pœne damnatorum, includunt essentialiter desperationem. Resp. in illis, qui experiuntur extensivè, simpliciter, propter peccata propria. Christus sustinuit, ut Vicarius noster, & simul ut Victor, Redemptor, Θεάνθρωπος in æquivalentiâ, & cum prævientiâ. Obii. 7. Si emisit verba desperationis, aut hoc voluntate deliberatâ, aut in-

deli-

61

deliberatâ. Non 2. quia in Christo nulla inordinatiô. E. 1. At si hoc. E. verè despera-
 vit. Resp. si emisit talia & materialiter & formaliter. Atq; hoc absurdum: quia
 præmittit illud אֵלֵי אֵלֵי item שְׁמֵרְנִי אֵל Psl. XVI. 1. E. illas voces de-
 sperantis emittit sine desperatione, deliberatè tamen utrumq; tam illud אֵלֵי
 qvam עֹזְבֹתִי. Fuithic par in Christo agonia, ac in horto.

KPINOMENON X.

An in illâ agoniâ Christi, & triduo passionis mortis, manserit vera fides
 ipsius etiam resurrectionis Christi penes Mariam & Apostolos? Neg.

§. 1. Probatur (1) ex illo *universali* Servatoris Matth. XXVI. 31. OMNES
 VOS. (2) ex allegato ibidem dicto Prophetico Sach. XIII. 7. (3) ex promissio-
 ne *conversionis* l. *reductionis manus divinæ super parvulos* l. Apostolos, quæ futu-
 rademum erat consequens resurrectionis vid. Sach. l. alleg. & Matth. XXVI.
 32. quomodo & *vivificatio Apostolorum*, ipsiusq; Mariæ demum promittitur
 מִיּוֹמִים i. e. post bidduum, imò בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי i. e. ipso die tertio Hof. VI. 2. cu-
 jus complementum vide Luc. XXIV. 33. 34 Joh. XX. 20. Marci XVI. 6. 7. (4)
 ex fugâ Apostolorum Matth. XXVI. 56. (5) ex expressâ mentione & elencho incre-
 dultatis, etiam post intimationem resurrectionis Luc. XXIV. 10. 11. Marci XVI. 14.

§. 2. Sufficit hic bellum notare scriptorum quorundam Pontificiorum,
 quomodo Bellarm. l. 3. de eccl. mil. c. 17. 1. *Fides Petri etsi non permansit in ore,*
permansit tamen in corde. 2. *Non est probabile, Apostolos fidem amisisse.* 3. *Licet*
vacillaverint Apostoli circa fidem Domini ac resurrectionis, ex occasione passionis, ta-
men non fuit in illis error, vel infidelitas, quæ est vacillatio deliberata. 4. Alex.
 Alenf. de Turrecr. Abulenl. In passione Domini non mansit, vera fides, nisi in san-
 ctissimâ virgine Mariâ, quod & significatur unâ illâ candelâ, quæ sola accensa serratur
 in triduo ante Pascha in officio nocturno. 5. Concedit idem Bell. de fide explicitâ
 resurrectionis. Quanto his rectius Origenes hom. 17. in Lucam: Apertè scribi-
 tur, quod in tempore passionis omnes sint Apostoli scandalizati, ipso quoq; Domino di-
 cente: Omnes vos scandalizabimini in hac nocte. E. scandalizati sunt universi in
 tantum, ut Petrus quoq; Apostolorum Princeps ter denegaverit. Quid? putamus quod
 scandalizatus Apostolis Mater Domini à scandalo fuerit immunis? Si scandalum in
 passione Domini non est passa, non est mortuus Dominus Jesus pro peccatis ejus. Si au-
 tem OMNES peccaverunt, & egent gloriâ Dei, justificati gratiâ ejus & redempti, uti-
 que & Maria illo tempore scandalizata est, quando videbat illum, quem Filium Dei
 audierat, & absq; semine Viri generatum esse sciebat, crucifigi & mori, supplicii
 humanis esse subjectum, & ad postremum lacrymabiliter conquerentem & dicentem.

H 3

Pater,

Pater, si possibile est, pertranseat à me calix iste! Hæc egregie Origenès, quæ notanda & hic & alibi fuerint. Sc. riptoribus Pontificiis conf. Chryl. in Ps. XIII. ad voces: *Non est qui faciat bonum usq. ad unum:* addit exempla: *Christo crucifixo, discipuli sugerunt, Petrus negavit, Mariæ animam gladius dubitationis pervasit.* Quid hic Pererius? Chrysostomum sæpe loqui *πανηγουρικῶς, ὑπερβολικῶς.* At utinam hoc agnoscerent alibi in quibusdam Patribus e. c. in materiâ invocationis sanctorum.!

KPINOMENON XI.

An sanguis ille grumofus, qui in terram cecidit, computruerit? an manens unicus divinitati, in venas Christi resumptus fuerit? N. 1. Aff. 2.

§. 1. Putrefactum illum æqvè ac qui in crucifixione effusus, & conversum in terram statuit Calvinus comm. in c. 27. Matth. Placet nobis conclusio Thomæ in 3. sum. q. 54. art. 2. talis: *Totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit.* Licet autem in hac quæstione agnoscere possimus aliquid ineluctabile, negamus tamen dari inutile. Interest sane, ut in sancto Domini defendamus incorruptionem Ps. XVI. 10. Act. II. 31. & illum ipsum quem Servator exsudavit in horto, sanguinem, agnoscamus illud *ἄφθαρτον ἀντίλυτρον* s. incorruptum redemptionis nostræ pretium, quo mundati sumus ab omni peccato 1. Pet. 1. 18. 1. Joh. I. 7.

§. 2. Incidunt hic quæstiones (1.) *An sanguis informetur ab animâ rationali* (2.) *an sit pars corporis humani, an tantum alimentum ejus?* (3.) *An pertinuerit ad identitatem suppositi Christi, & adeo hypostaticè assumtus à Christo?* 4. *An in Christo fuerit duplex sanguis, unus nutrimentalis, imperfectus s. non satis decoctus: aliter perfectus, & ad receptivitatem informationis ab animâ dispositus, sic, ut hic, non ille, fuerit pars corporis humani, & hypostaticè assumtus à verbo?* (5.) *An quidam sanguis assumtus fuerit depositus?* Resp. ad 1. A. contra Durandum, Richard. Gabrielem. Resp. ad 2. Aff. prius: etsi & neg. conseq. à negatione informationis ad negationem partis, & suppositi identitatis. Resp. ad 3. Aff. contra eosdem. Resp. ad 4. neg. contra Cajetanum. Resp. ad 5. Separatus quidem fuit localiter à Christi corpore: sed non separatus Personaliter ab ipsâ divinitate. Benè iterum Thomas urget (1.) *Non fuisse unquam in Christo sanguinem, nisi hypostaticè unitum, ita ut verbi subsistentia increata suppleverit in illo sanguine subsistentiam creatam, sive hæc sit eadem cum subsistentia humanitatis identitate simplici, sive cujusdam connexionis & ordinis.* 2. Eatenus saltem sanguinem censei debere partem integram, quatenus & suâ naturâ est propter conservationem humanitatis, & absq. ipso natura humana, consistere conservari & operari non potest. Atq. quicquid & sic pertinet ad veritatem naturæ humanæ, assumptis verbum divinum. Consequens decisionis est quæstio 6. *An in triduo mortis sanguis Christi non fuerit adorandus?* Supponitur enim, quod non fuerit verbo unitus. At hoc falsum. Imo & quæstio 7. *An in statu gloria tacendum de sanguine?* Ita monuit August. ep. 146. propter locum Luc. XXIV. 39. metuuit Augustinus, si etiam nunc daretur in corpore Christi sanguis, à phlegmate, cholera, melancholia s. pisuita, felle flavo, & nigro, velut humoribus in sanguine. Improbandum autem iudicium Augustini, ut & illud de veste ascendentis. Et idem rectè monet. Quodlibet

ber quisq; addat, corruptionem caveat. Ita & Thomas: *Abstine labes, adstet effigies*! quod tam egrégium, quàm rotundum Apophthegma.

KPINOMENON XII.

An Liber de passione imaginis Domini (qui vulgò, imò jam in Nicen. Synod. 2. etsi falso, adscribitur Athanasio) erraverit in hac thesi: *Non debet credi alius sanguis Domini super terram, nisi ille, qui post consecrationem datur in altari*? Negatur.

§. 1. Urget Gregorius de Valent. *superesse adhuc particulas sanguinis effusi à Servatore, ut nihilominus Christus verus & integer homo sit*, quippe qui moraliter & physice non censetur ex parte sanguinis: *sed toto vel maxima parte*. Magis autem Bell. qui l. de script. Eccles. hoc nomine librum expungit, & opponit (1.) *traditionem Mantuanam*. (2.) *Donativum Patriarche Hierosolym.* (3.) *Declarationem Leonis III. Pontificis*, qui ante 862. annos, postulante Carolo M. in Longobardiam profectus, re multum examinata comprobaverit, sanguinem illum Mantuanum fuisse, non illum qui Beryti profuxerit ex crucifixi Christi imagine: *sed verum illum qui profuxit de Crucifixi latere*. Contra Thomas: *sanguis qui in quibusdam ecclesiis pro reliquiis conservatur, non fluxit de Christi latere: sed miraculosè dicitur effluxisse de quadam percussa imagine*. 3. Sum. q. 54. art. 2.

§. 2. Illud, velut fidei Bellarminianæ specimen nunc solum subicimus. Probat ille l. alleg. declarationem illam Leonis (1.) ex *annalibus Franciscis* (2.) ex *Baronio*, qui in *Annalibus* scripserit, *Roma extare diplomata pontificia, in quibus veritas sanguinis illius declaratur*. Noli autem credere Lector, sic rem habere. Etenim (1.) ipse Bellarminus sui ipsius immemor eadem paginâ subicit. *Annales Francisci non explicant, qualis fuerit sententia Pontificis*. Et (2.) *Baronius in Annal. ad a. c. 804, De veritate, inquit, declarati sanguinis, extare dicuntur diplomata Romæ Pontificum: ut de his non sit amplius dubitandum* SED, addit, EGO NON VIDI.

USUS III. ἐπαγόρευσις.

§. 1. Nullum magis horrendum exemplum *ira Dei adversus peccata* extat, quàm hoc ipsum quo *Deus Pater unigenito Filio non parcens*, hunc propter nostra, quæ bajulavit, peccata, sic percussit, sic dolore affecte, sic contrivit, ut animâ & corpore attonitus & percussus, & ingenti mœnore, pavore, consternatione, ex sensu judicii irati Dei, & incurrentis in se omnium damnatorum supplicii, quasi exanimatus, in terram pronus ceciderit, usque calicem illum horribilissimum sibi senserit, & ter supplex deprecatus fuerit, ut in ineffabili illâ agoniâ grumosum sanguinem sudaverit, ut, cui legi ones omnes Angelorum militantes, infra Angelos se abjecerit, & ab his confirmationem admiserit. Spectent impii, σκληροὶ ἀχαιοί, agnoscant peccatorum atrocitatem, & resipiscant! Deus ipse, *Dominus gloria rugit in horto: ANIMA mea est CIRCUMCIRCA TRISTIS*. Quis non expavescat, & totus ob peccata contremiscat? Et bibit quidem, imò exhausit illum ex *candescencia calicem DOMINUS*, & quos in proprium corpus & animam pavores nostros transfudit, divinâ virtute vicit, nobisq; ab infernali immunitates pavore impetravit: ceterum hac lege atq; omine, ne densatis denuò, qui tanti mœoris causa DOMINO fuerunt, iniquitatum funibus, readificemus, quæ ipse tantâ agoniâ destruxit: sed ut spectemus ἀγωνιστὰς, i. e. luctantem DOMINUM, & in mœores, ac salutarem resipicientiam inde reducti, abnegata impietate & mundanis concupiscentiis, temperanter, justè & piè vivamus in hoc seculo, expectantes illustrem adventum gloria magni Dei, qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibi ipsi populum peculiarem, zelotam bonorum operum. Tit. II. 12. 13. 14. Quod qui non faciunt: sed vel in peccatorum studio perseverant, vel semel illuminati, velut sus lota ad volubrum cœni redeunt, quid aliud faciunt, quàm ut illum JESU sudorem, illum fœderis sanguinem,

imò

imò ipsum Dei Filium pedibus conculcent, traducant, crucifigant & adeò in novos angores, & ut ob tantam ingratitudinem ipse nunc quasi toto corpore sanguinem lacrymetur, quantum in se est, reducant. Cœterum idem Dominus, qui juravit pœnitentibus in hoc cornu salutis salutem, juravit quoq; per sanctitatem suam perseverantibus impœnitentibus horrendam ultionis suæ retributionem Luc. I. 73. Deut. XXXII. 40. nec promittit adeò angor Christi delictis futuris impunitatem. Terreat illos fulmen illud divinum Heb. VI. 4. 5. 6. 7. c. X. 26. 27. 28. 29. Terreat perverum tribunal Jesu, in humilitate quidem morientis: sed in sublimitate reversuri judicis terribilis, negaturi omnem negatorem & confessuri omnem confessorem 2. Theff. I. 6. 7. 8. 9. 10. Rom. II. 5. 6. Respiciant maturè in Jesum, de calice iræ divinæ bibentem, & ex hoc suis vulneribus optent sanitatem! Expergiscantur, dum adhuc tempus opportunum est & dies salutis! ne expectare habet à manu Iehovæ calicem excandescentie, calicem horrificentissimum, quem cum fecibus exhaurire teneantur in lacu sulphuris & ignis Isa. LI. 17. Psal. LXXV. 9. Apoc. XXI. 8.

USUS IV. ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΝ ΔΙΚΑΙΟΤΗΝΗ.

§. 1. Nullum eminentius Theatrum Φιλαθροπίας Dei Patris est, nec ullum potentius firmamentum credentium in vitâ & morte, quàm agonia hæc, in quam simul, ipsamq; adeò mortem, Deo patre tradente, seipsum pro nobis profundit Christus. Terret undique peccati conscientia. Respiciamus in agnum Dei, qui & peccata nostra in corpore suo portavit, & ex horto in crucem secum sursum tulit, imò qui verè ipsos morbos nostros pertulit, verè dolores nostros bajulavit, verè ob defectiones nostras percussus, verè attritus: qui omnes peccati terrores in se transtulit, & coram tribunali Dei sedit, dum pro illis satisfecit. Terret iudicium irati DEI, terret ipse infernus. Calix ille transivit in Christum, qui exhaustus, & illum horrificentissimum ebibendo calicem, nobis impetravit יְשׁוּעָה c. calicem (omnimodæ) salutis Psal. CXVI. 12. atq; suâ sic formidine nostram sustulit, ne numeremur inter illos formidolosos, quorum portio in infernali flagno Apoc. XXI. 8. Terret mors & ipse sudor mortis, dum tenebris nigrescunt omnia circum. Acclamat nobis Servator: Intravi in hortum meum: jam decerpsi myrrham, ipsiq; morti, ne deinceps credentibus mors, & amarissima amaritudo sit, detraxi personam. Seqvamus JESUM in hortum, in quo reparata vita, quæ olim in horto amissa. Spectemus in novissimo agone nostro, Jesum in agoniâ, mortem nostram, ipsumq; ex morte metum metu mortis abolentem, & grumoso pretiosissimi sui sanguinis sudore frigidum sudorem nostrum sanctificantem, imò suæ nos pavore mortis, contra ipsam mortem animosos & impavidos reddentem. Sustinendum hic in angustiis, in afflictionibus, quas sive aperti hostes inferunt, sive falsi fratres. Recordemur JESU, in ipso Discipuli proditoris osculo patientis, imò cujus saucia patientia est in Malcho. Qvis non de hac conformitate cum Jesu sibi gratuletur? Qvis, cum Jesu glorificandus, non cum Jesu patriatur? Qvis coronam exigat, ante pugnam? Experimur hic aliquando perseverantiam Dei castigantis intus & extrinsecus manum. Respiciamus in magnum Antecessorem, fideliq; nostræ consummatorem JESUM (Hebr. XII. à v. 1. ad 5.) & ad hanc agoniâ Jesu, dicamus cum JOBO c. X. 12. etsi hoc abscondis in corde tuo: scio tamen, quod memoria hujus sit apud Te. Et iterum: Etiam si occiderit me Dominus, in ipso nihilominus sperabo. c. XIII. 15. Precatur Christus in agonia ΚΑΤΑΝΕΣΤΕΩ. Quò magis in agone sumus, eò ΚΑΤΕΝΕΣΤΕΩ precatores sumus. Etiam ubi castigat, ubi occidit, clamemus: ABBA PATER! Poteest in nobis, quod non tunc in Christo, & sult quoq; in nobis, quod non in Christo, ut sc. ille calix iræ à nobis transeat; Nos quod superest, CALICEM SALUTIS sumamus, & nomen DOMINI predicemus, usq; dum dealbatis in sanguine Agni stolis compareamus ante thronum, cantaturi æternum הalleluia.

ⲙⲉⲛⲟⲩⲁ ⲙⲉⲛⲟⲩⲁ ⲙⲉⲛⲟⲩⲁ

Ad Præstantissimum DN. RESPONDENTEM

SS. Theolog. cupidissimum Cultorem.

IPse DEUS patitur, patiens DEUS ipse precatur:
In precibus, grumi sanguinis, ecce! fluunt.
Hi tibi sudores, sudorem conciliabunt
Sed post quem veniet pulchra corona tibi.

Augustus Varenius D.

TU Civis Varni meditaris vulnera Christi
Faxit caelestem faciant te Vulnera civem.

*Hoc voto Dn. Popularem SS. Th. cultorem præeximium
animitus prosequitur*

M. Adamus Käiser.

QUando bonum semen voto nanciscitur arvom.
Tempestasque bona est, optima messis erit.
Hæc Mejerè tibi respondent omnia voto
Nil super est tandem spicæ messiserit.

Melchior Everhardi J. W.

QUæ nostri nobis melius describere amorem.
Servator potuit sanguine quàm proprio?
Cordibus in nostris Hoc Jesu dulce vicissim.

Inscribi nomen proprium quæ decet.

Hæc de materiâ dum divâ dicere, dulcis

Cognate, intendis, jam tibi fausta precor.

Matth. Pöppelman.

NEc tu carminibus nostris indictus abibis
Docte Meere, tuas tamen haud exsurgere conor
In laudes; aliis, queis concessere benignam.
Di venam, hoc linquo: satis est pro tempore, vota.
Ut pia cum reliquis toto de pectore fundam,
Ergo sit hæc breviter votorum summa meorum:
Faxit ut his ausis succedant ultima primis
Et virtus tecum longos ut crescat in annos.

Henricus Furstenav v, Herford. Westph

Heu scelera humani generis prægrandia nostril
Quæ piat æterni filius ipse Dei,
Dum fundit lacrymas rubeo sudore madentes,
Quis non indoleat, cum videt has lacrymas?
Has inter reliquos & Tu meditaris Amice,
(Euge piam mentem svavis Amice Tuam.)
Augusti lacrymas, Augusto præside tractans
Augustè cedat sudor ut hicce Tibi
Et post sudorem cum Christo cælica regna,
Tandem suscipias, cœlitus ipse precor.

J. T. à Gûlich/Osnab. Westph.

EGregium ingenii specimen nunc, *dulcis amice*,
Edis, dum cathedram jamjam conscendere pergis:
Eja age, sic perge, & quæ causa sit hujus agonis
Christi; & purpureo cur grandes sanguine guttas,
Projiciens lese in faciem, sudarit in horto,
Expone: En cortète præmia mille manebunt.

Johannes Fridericus Fürstenaw / Lev. Westph.

Mirantur MEIERE, tuum, cultissime, nomen,
Quid tibi cum falce est? Mopsus iniquus ait,
Multum inquam. Quia fortè seris si tempore justo,
Villaq; dives opum, largaque messis erit.
Obvia sic, MEIERE, tibi, nunc omnia prostant.
Si sator haud sevit, messor & esse nequit.

Henricus Wedemeyer / LL. St. Hervordia Westph.

Ah! wer di Seelen so zu Jesu Wynden fûhret /
Vnd zeigt wi schwer Er hat der Menschen Heil geschwinzt;
Wi vihl sein diffter Schweiß sein teures Blûht genûgt
Wer neint das solchen nicht di Himmels Krohn gebûhret?
Herr Meier / Euer Geist sucht nichts so sehr zu sehen /
Als Jesu blutig's Haupt / wolt Jesu nahe sein
Vnd fassen disen Schweiß in Euer Hers hinein
Ihr werdet ewig auch bey Jesu nahe stehen!

Seinem vihlgeehrten Hn. Schwager gebe dîses eilîast

Johan Casper Nist.

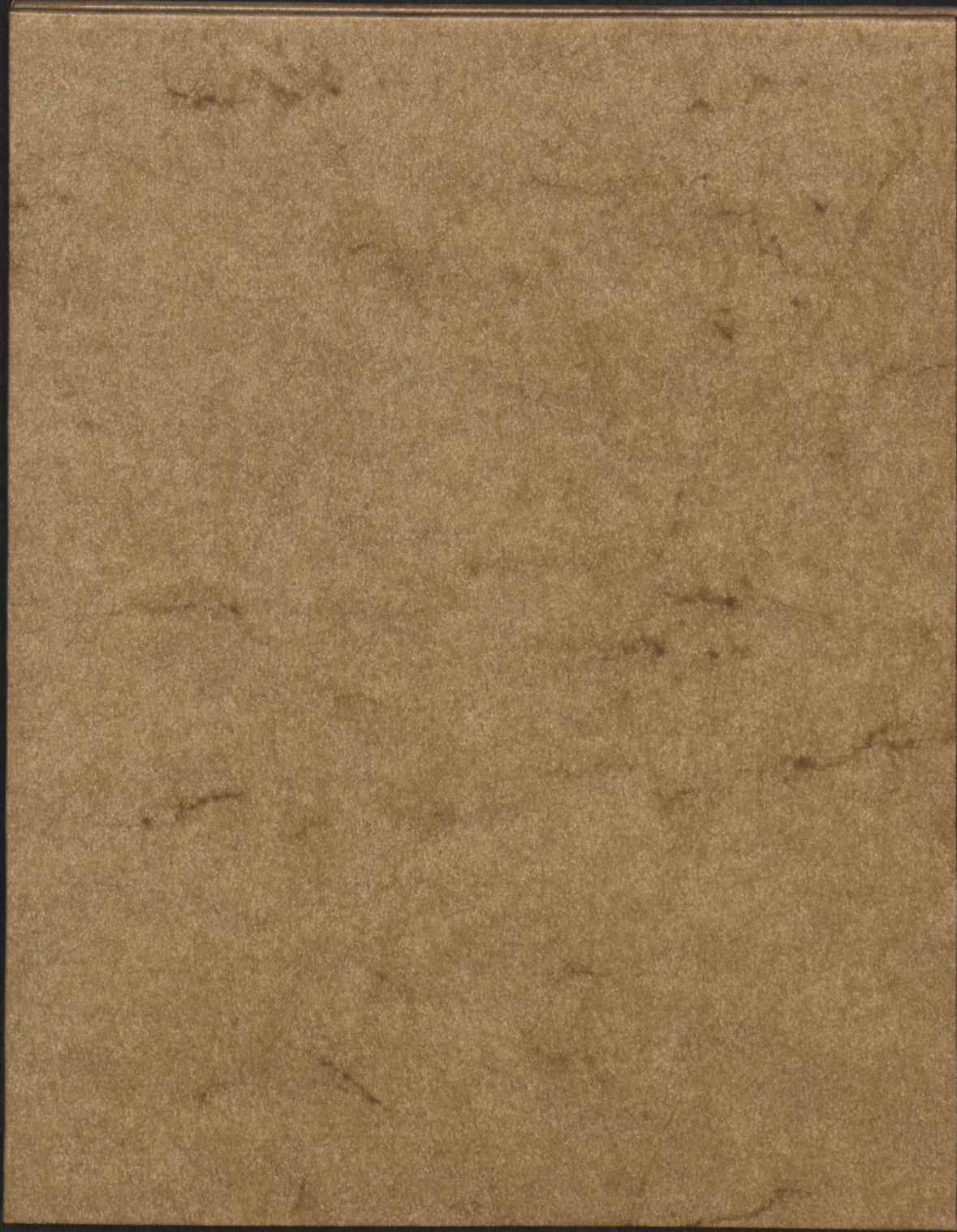

Ad Præstantissimum DN. RESPONDE

SS. Theolog. cupidissimum Cultorem.

Ipse DEUS patitur, patiens DEUS ipse precatur:

In precibus, grani sanguinis, ecce! fluunt.

Hi tibi sudores, sudorem conciliabunt

Sed post quem veniet pulchra corona tibi.

Augustus V

Tu Civis Varni meditaris vulnera Christi

Faxit caelestem faciant te Vulnera civem.

*Hoc voto Dn. Popularem SS. Th. cultorem
animatus prosequi*

M. Adam

Quando bonum semen voto nanciscitur arvom.

Tempestasque bona est, optima messis erit.

Hæc Mejerë tibi respondent omnia voto

Nil super est tandem spicea messiserit.

Melchior Ever

Quæ nostri nobis melius describere amorem.

Servator potuit sanguine quàm proprio?

Cordibus in nostris Hoc Jesu dulce vicissim.

Inscribi nomen *μνημόσυνον* decet.

Hæc de materiâ dum divâ dicere, dulcis

Cognate, intendis, jam tibi fausta precor.

Matth. Po

Nec tu carminibus nostris indictus abibis

Docte Meere, tuas tamen haud exsurgere c

In laudes; aliis, quæ concelsere benignam.

Dî venam, hoc linquo: satis est pro tempore, vo

Ut pia cum reliquis toto de pectore fundam,

Ergo sit hæc breviter votorum summa meorum:

Faxit ut his ausis succedant ultima primis

Et virtus tecum longos ut crescat in annos.

Henricus Furstenay v, Herfor

